

БОГУСЛАВСЬКИЙМикола Юрійович
Bnj0092@ukr.net**ГІРМАН**Юрій Васильович
jhirman@alliancebank.org.ua**ОНИЩЕНКО**Наталія Василіївна
nonischenko@alliancebank.org.uaаспірант, Національна академія
управлінняаспірант, Голова Наглядової Ради,
ПАТ "Банк Альянс"аспірант, Голова Правління,
ПАТ "Банк Альянс"

УДК 368.034:332.78

КРЕДИТНА ТА ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ У РОЗРІЗІ ЗОВНІШНІХ ЗАПОЗИЧЕНЬ**CREDIT AND INFORMATION SECURITY OF COMMERCIAL BANKS IN EXTERNAL PROCEEDINGS**

У ході розгляду кредитної та інформаційної безпеки банків було опрацьовано та визначено індикатори кредитної безпеки банківського сектору України за останні роки та було зіставлено з показниками динамікою зовнішніх зобов'язань банківського сектору економіки. Розглянуто основну характеристику актуальних заходів забезпечення фінансової безпеки комерційних банків. У рамках статті було запропоновано етапи та підборку актуальних заходів захисту ФБ банків з державним капіталом, а саме такі етапи, як: інформаційний, аналітичний, моніторинговий, оцінювальний, етап розробки заходів та етап вжиття розроблених заходів. Обґрунтовано, що зовнішні зобов'язання безпосередньо впливають на фінансову безпеку у рамках стратегічного розвитку комерційних банків.

В ходе рассмотрения кредитной и информационной безопасности банков были обработаны и определены индикаторы кредитной безопасности банковского сектора Украины за последние годы и было сопоставлено с показателями динамикой внешних обязательств банковского сектора экономики. Рассмотрены основные признаки актуальных мер обеспечения финансовой безопасности коммерческих банков. В рамках статьи было предложено этапы и подборку актуальных мер защиты ФБ банков с государственным капиталом, а именно такие этапы, как: информационный, аналитический, мониторинговый, оценочный этап разработки мероприятий и этап принятия разработанных мероприятий. Обосновано, что внешние обязательства непосредственно влияют на финансовую безопасность в рамках стратегического развития коммерческих банков.

Making the scientific overview of banks' credit and information security, the indicators of credit security to the general banking sector of Ukraine in recent years have been worked out, identified and compared with dynamics indicators of external liabilities in the target sector. The main characteristics of topical measures in commercial banks financial security were described. In the article, the stages and a selection of actual measures for the protection of public limited-liability companies with state capital were proposed, in order to the following groups as: information, analytical, monitoring, evaluation, stage of development of measures and stage of application of the developed measures. It is substantiated that external liabilities have a direct impact on financial security within the strategic framework of commercial bank.

Ключові слова: кредитна та інформаційна безпека, фінансові конгломерати, інвестиційна діяльність, етапи захисту банків, шахрайства, фінансові махінації, монополізація капіталу, фінансова безпека банків

Ключевые слова: кредитная и информационная безопасность, финансовые конгломераты, инвестиционная деятельность, этапы защиты банков, мошенничества, финансовые махинации, монополизация капитала, финансовая безопасность банков

Keywords: credit and information security, financial conglomerates, investment activities, stages of bank protection, fraud, financial fraud, monopolization of capital, financial security of banks

ВСТУП

Огляд сучасного стану розвитку банківської системи свідчить про значні ризики діяльності в ході забезпечення фінансової безпеки в рамках кредитного, інноваційно-технологічного та зовнішньоекономічного видів діяльності.

Постає необхідність удосконалення теоретичних основ убезпечення діяльності банків в рамках концепції ФБ. Підвиди кредитної та інформаційної безпеки банків на сьогоднішній день відіграють ключову роль у репутаційній та фінансовій складових, які впливають на платоспроможність банку.

Проведення якісного літературного огляду проблематики фінансової безпеки банку в рамках кредит-

ної та інформаційної передбачає підбір найбільш оптимальних та раціональних методів управління за даною проблематикою.

МЕТА РОБОТИ – поточна характеристика сучасного стану кредитної та інформаційної безпеки комерційного банку з урахуванням обслуговування зовнішніх запозичень на макроекономічному рівні.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, нормативно-правові акти Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг та Української Асоціації Інвестиційного Бізнесу, які регулюють діяльність фінансових посередників на ринку фінансових послуг.

При проведенні дослідження використано методи структурно-логічного аналізу, макроекономічного аналізу окремих показників ринку, порівняння та узагальнення вимог до господарської діяльності фінансових посередників пов'язаною із взаємодією із банківським сектором.

РЕЗУЛЬТАТИ

Актуальні ринкові тенденції формування фінансової безпеки (ФБ) банківського сектору говорять про розуміння топ-менеджментом проблематики кібератак та потенціалу входження банку у зону загроз фінансово-господарської діяльності, яка в свою чергу несе соціальну відповідальність перед клієнтським колом [3].

Позначення детальних проблемних точок ФБ комерційних банків можливе лише після завершення якісного та кількісного аналізу зон які стосуються забезпечення ФБ, серед яких:

- рівень поступово набутої проблемної кредитної заборгованості банків;
- рівень ситуативної проблемної кредитної заборгованості банків;
- обсяги клієнтських втрат внаслідок втручання третіх осіб в діяльність дистанційних систем обслуговування;
- обсяги клієнтських втрат внаслідок системних кібератак та інформаційних загроз;
- оцінка втрат від внутрішніх шахрайств та зловживань персоналом фінансової установи;

- оцінка втрат від кібератак, вірусів-шпівнів та інших інформаційних перешкод для роботи операційної системи банку;

- суб'єктивні втрати від іміджевих провокацій та диверсій, які протирічать стратегії та інтересам банку;

- нефінансові та фінансові збитки від розголошення банківської таємниці за різних обставин;

- збитки завдані від фізичних атак на банки та його грошові цінності, обладнання та основні фонди.

У загальноприйнятому вжитку прийнято вважати, що рівень проблемної заборгованості банків за наданими кредитами формується на момент або звітний період. Проте з точки зору дослідження забезпечення ФБ банків, важливо розуміти оперативні цілісність та потенціал реагування на загрози шахрайств або недобросовісності клієнтів при отриманні позик, які вже на етапі оформлення документів мають намір не повертати кредит. Необхідно відрізнити ситуації в яких платоспроможність клієнта впала через низку факторів та тривіальне небажання обслуговувати позикую з самого її оформлення[1, 4].

Таким чином, ефективне управління загрозами при кредитних операціях для ФБ банку має включати оцінку ризику неповернення кредиту на старті взаємовідносин та включати персоналізований перелік заходів перевірки, що маж бути окремою погодженою відповідальною особою в ризик-менеджменті банку (не член кредитного комітету банку) та службою економічної безпеки як виконавчої ланки. Дану проблемну заборгованість пропонуємо вважати ситуативною, що формує ризик для банку по суті одразу та ідентифікує властивості та потенціал проходження ФБ банку на подібні протиправні дії клієнтів [2].

Розглянемо статистичні дані по фінансовому та банківському секторам економіки в цілому задля орієнтації у індикаторах ФБ економіки країни в цілому.

Структуруємо обсяги зовнішніх зобов'язань вітчизняних банків, що передбачають проводити погашення згідно з міжнародними домовленостями з кредиторами та материнськими компаніями, які в свою чергу здійснюють обов'язкові заходи з оцінки рівня ФБ банків в ході інвестування чи надання позик у вітчизняну банківську систему.

Таблиця 1

Індикатори кредитної безпеки банківського сектору економіки України [складено автором на основі [6]]

Назва показника	01.01.2013	01.01.2014	01.01.2015	01.01.2016	01.09.2017
1	2	3	4	5	6
Активи банків, млн. грн.	1 054 280	1 127 192	1 278 095	1 316 852	1 340 721
Темпи зростання, %	111,9	106,9	113,4	103,0	108,1
Кредити надані, млн. грн.	825 320	815 327	911 402	1006 358	1037,342
Відношення до ВВП, %	62,7	57,9	62,7	74,8	83,2
Темпи зростання, %	109,3	98,8	111,8	110,4	107,3
Частка в активах, %	78,3	72,3	71,3	76,4	81,7

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6
кредити, що надані суб'єктам господарювання, млн. грн.	580 907	609 202	698 777	802 582	817 000
Темпи зростання, %	114,3	104,9	114,7	114,9	116,2
Частка в активах, %	55,1	54,1	54,7	61,0	64,3
кредити, надані фізичним особам, млн. грн.	174 650	161 775	167 773	179 040	167 126
Темпи зростання, %	93,6	92,6	103,7	106,7	107,0
Частка в активах, %	16,6	14,4	13,1	13,6	12,3
Частка простроченої заборгованості за кредитами у загальній сумі кредитів, %	9,6	8,9	7,7	13,5	11,6
Вкладення в цінні папери, млн. грн.	87 719	96 340	138 287	168 928	182 004
Резерви за активними операціями банків, млн. грн.	157 907	141 319	131 252	204 931	207 750

Таблиця 2

Динаміка зовнішніх зобов'язань банківського сектору економіки України (млн. грн.)

[складено автором на основі [1, 7]]

Показники	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Загальний борг банків	30949	39471	30861	28119	25198	21553	22555	18752
Короткострокові борги	11723	9377	4731	4508	5786	4263	5438	5236
% до загального боргу	37,9	23,8	15,3	16,0	23,0	19,8	24,1	27,9
Кредити	9815	7850	2939	2773	3610	2648	3654	559
Валюта і депозити	1908	1480	1683	1662	2173	1612	1778	4677
Довгострокові борги	19226	30094	26130	23611	19412	17290	17117	13516
% до загального боргу	62,1	76,2	84,7	84,0	77,0	80,2	75,9	72,1
Облігації та інші боргові ЦП	6998	6124	4908	4672	3648	3301	5082	4365
Кредити	3214	3277	1823	1206	1216	1053	1753	2020
Валюта і депозити	9014	20740	19492	17806	14551	12939	10288	7131

На законодавчому рівні спостерігається бажання посилити нормативні вимоги до інформаційної безпеки та протидії кібератакам, у виді розробок нових законопроектів та постанов Національного банку України "Про затвердження Положення про організацію заходів із забезпечення інформаційної безпеки в банківській системі України" [7, 8].

Даним проектом постанови уперше очікується посилити ефективність заходів НБУ із регулювання проблематики ФБ та збереження банківської інформації, при синхронному розповсюдженню кіберзахисту вітчизняної фінансової системи, за рахунок детермінації обов'язкових вимог щодо організації заходів інформаційної безпеки та послідконтролю за їх виконанням.

Запропоновані регулятором вимоги матимуть відповідний економічний зміст та будуть поетапно імплементуватися в діяльність комерційних банків: в рамках першого етапу буде проведено впровадження базових заходів ФБ у інформаційному середовищі та програмах операційного дня банків з очікуваним терміном реалізації до березня 2018 р.; в рамках другого етапу по адаптації та імплементатії супутніх заходів оптимізації ФБ банків планується підвищення рівня досвідченості та винятковості послідовного розвитку інформаційного середовища банків, як елементу протидії загрозам, причому очікуваний строк заходу складає два роки [3, 10].

Детальна характеристика заходів захисту інформації в рамках ФБ банку вказано у табл. 3.

Таблиця 3

Характеристика актуальних заходів захисту в рамках ФБ банку [складено автором на основі [6]]

Склад заходів	Характеристика заходів (очікуваний результат)	Термін реалізації
захист від зловмисного коду	посилити вимоги до захисту інформації в інформаційних системах банків України з урахуванням актуальних кіберзагроз	1 місяць
заходи безпеки при використанні електронної пошти	установити принципи управління інформаційною безпекою в банках	1 тиждень
контроль доступу до інформаційних систем банку	визначити принципи криптографічного захисту інформаційних систем Національного банку України	Щоденно
заходи безпеки в мережі банку	установити обов'язкові мінімальні вимоги щодо організації заходів із забезпечення безпеки інформації та порядок поетапного запровадження цих вимог банками	Щомісячно
криптографічний захист інформації	Розширити коло пруденційних заходів по контролінгу за інформаційною безпекою в банках	У кінці операційного дня

У розглянутому Проекті постанови сформовані ключові положення із управління та забезпечення технологічно-інформаційною ФБ вітчизняних банків, які ґрунтуються на актуалізованих (діють з 01.01.2017 р.) національних стандартах України з питань інформаційної безпеки:

- ДСТУ ISO/IEC 27001:2015 “Інформаційні технології. Методи захисту. Системи управління інформаційною безпекою. Вимоги”;

- ДСТУ ISO/IEC 27002:2015 “Інформаційні технології. Методи захисту. Звід практик щодо заходів інформаційної безпеки”;

- загальноприйняті у світовій практиці принципи функціонування інформаційно-технологічної ФБ та протидії кібератакам.

Зокрема, визначається поняття критичних бізнес-процесів банку з точки зору інформаційної безпеки та сфера застосування банками системи управління інформаційною безпекою (СУІБ) [6, 7].

Крім того, відповідно до кращих світових практик з питань інформаційної безпеки, Проектом постанови передбачається призначення в банках відповідальної особи за інформаційну безпеку (Chief Information

Security Officer, CISO) та наділення її повноваженнями, достатніми для прийняття управлінських рішень. Також банки повинні сформувати окремі підрозділи з інформаційної безпеки виключно зі штатних працівників банку, які безпосередньо підпорядковуються CISO.

Проект постанови повністю відповідає принципам права Європейського Союзу (acquis EC) та зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції, у тому числі міжнародно-правовим.

Проект постанови проходить стадію громадського обговорення на сторінці Офіційного інтернет-представництва НБУ, оскільки відповідно до Закону України “Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності” має бути доповнено критичними зауваженнями і пропозиціями від фізичних та юридичних осіб, які безпосередньо мають відношення до забезпечення ФБ банків.

У ході розгляду сучасного стану ФБ вітчизняних комерційних банків з метою ідентифікації проблематичних зон та точок нестабільності можемо виокремити наступні етапи, зображені в таблиці 4 [1].

Таблиця 4

Етапи захисту ФБ банків з державним капіталом [складено автором на основі [2, 4]]

Етапи захисту ФБ банків з державним капіталом	
Етап	Характеристика
Інформаційний	Оперативні збори інформації, яка стосується виникаючих загроз ФБ банків з державним капіталом та попередження потенційно небезпечних загроз. Створення спеціальної інформаційної бази.
Аналітичний	Перевірка винайдені інформації та її аналіз на предмет виявлення ризиків
Моніторинговий	Здійснення контролю за стабільним функціонуванням банківської системи
Оцінювальний	Порівняння фактичних параметрів функціонування банківського сектору і порогових значень індикаторів його фінансової безпеки, виявлення відхилень та їх причин
Етап розробки заходів	Процеси елімінації виникаючих загроз та поліпшення ФБ комерційних структур
Етап вжиття розроблених заходів	Практична імплементація процедур ФБ в діяльність фінансової установи, що сприятиме убезпеченню можливих втрат та загроз

Реальні складності у ході забезпечення імплементації заходів з забезпечення ФБ відбуваються на етапі практичного застосування рекомендацій в промислову середу банків та всю систему в цілому.

При виявленні чинників нестабільності у ході функціонування банку, здійснюється оперативні заходи за для зниження абсолютно усіх видів виникаючих ризиків. У зв'язку з таким ризиком, як недостатнє капіталопостачання до державних фінансових структур, виникає рішення даної проблеми завдяки методам запобігання тіншової циркуляції капіталу і поліпшення міжбанківських позикових відносин.

Для того, щоб знизити ризики недостатньої капіталізації комерційних банків використовується спосіб стимулювання інвестиційної діяльності та розширення параметрів позикового функціонування у банківській системі.

Підвищення заборгованості на міжнародному рівні призводить до важких наслідків функціонування банківської системи. За для зменшення ризиків такого явища здійснюється чітке підняття важливості правил резервування в іноземній валюті та встановлення рамок оперування у валютних відносинах [9].

Також, абсолютно ефективним є метод забезпечення факторів підвищення банківських заощаджень та поліпшення фінансового регулювання для елімінації відтоку банківських грошей, що може негативно вплинути на його безперебійну роботу та існування.

У ході літературного огляду можна сказати, що такі проблеми, як блокування активів комерційного банку та підвищення ступеня боргів можуть погано вплинути на здійснення операцій та надання послуг державними банками. Виявлення даних проблем вимагає невідкладних дій, таких, як висування кореспондентських рахунків тільки у спеціальних фінансових структурах це є необхідним, щоб мати змогу проводити контролінг даних операцій. З позиції Національного Банку України мають проводитися заходи, які будуть стабілізувати державну валюту [5].

Стосовно використання монополізованого капіталу можемо провести аналіз та забезпечити антимонопольні заходи, що призведуть до зменшення тиску у міжбанківських відносинах.

Іноді репутація банків може бути знижена завдяки їх показу у репортажах ЗМІ. Усунення даних питань потребує збільшення ефективності законодавчих установ за надання не дійсної тому інформації, котра має прямий негативний вплив на оперування комерційних структур.

Завдяки вивченню робіт науковців можна зробити висновки та знайти рішення проблемам, щодо впливу політики на фактори циркуляції грошей національних компаній у банківській системі. По-перше, треба встановити чіткі нормативи за якими буде здійснюватися акумуляція фінансових ресурсів в окремих комерційних банках. Також потребується здійснення антикорупційної політики у банківській системі, щоб забезпечити стабільне банківське функціонування [2, 8].

Банківська система потребує постійної стратегічної діяльності впроваджуючи постійну цінову конкурентоспроможність та проведення чіткого управлінського менеджменту.

Не менш негативним чинником впливаючим на роботу банківського сектору є проведення операцій з незаконної легалізації коштів. Такий спосіб потребує дотримання державних законів, забезпечення оперативного контролінгу та проведення огляду банківських операцій. У разі виявлення даного типу операцій потрібно чинити протидію легалізації грошей отриманих не чесним шляхом від будь-яких осіб.

За для усунення фінансових ризиків та поліпшення змін у системі банків, необхідно створити автономно-структуровану одиницю, котра б займалася запровадженням регуляторних нормативів у функціонування банків.

ВИСНОВКИ

В рамках даної статті було розглянуто поточне становище підвидів фінансової безпеки комерційного банку: кредитної та інформаційної, зважену на актуальний баланс зовнішніх запозичень.

Було досліджено етапи забезпечення захисту ФБ банків котрі підрозділяються на інформаційні, аналітичні, моніторингові, оцінювальні, етапи розробки заходів та етапи вжиття розроблених заходів. Також позначено порівняння положень динаміки зовнішніх зобов'язань банківського сектору за останні сім років та виявлено актуальні способи захисту ФБ банків.

Проведено літературний огляд теоретичних засад убезпечення діяльності банків в рамках концепції ФБ, зокрема з використанням репутаційних інструментів, та методик забезпечення факторів підвищення банківських заощаджень, монополізованого капіталу.

Список використаних джерел

1. Деркач Ю.Б. Особливості валютного регулювання в сучасних умовах розвитку економіки / Ю.Б. Деркач // Вісник соціально-економічних досліджень. Збірник наукових праць. – 2013. – № 3(50). – Ч.2. – С.126–131.
2. Зубок М.І. Інформаційна безпека підприємництва, банку. Інформаційно-аналітичне забезпечення підприємницької діяльності / М.І. Зубок // Бизнес и безопасность. - К., 2011. - №3 (83) - 67-69 с.
3. Зубок М.І. Інформаційна безпека підприємництва, банку. Протидія інформаційно-психологічному впливу / М.І. Зубок // Бизнес и безопасность.- К., 2011. - №5 (85) - 84-85 с.
4. Кириченко О.А. Управління фінансово-економічною безпекою: навч. посіб. / [Кириченко О.А., Лаптев С.М., Пригунов П.Я. та ін.]. - К.: Університет "КРОК", 2010. - 80 с.
5. Козак Ю.Г. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств [навчальний посібник] / Ю.Г. Козак, Н.С. Логвінова // за ред. Ю.Г. Козака, Н.С. Логвінової, М.А. Зайця. – 4-ге вид., перероб. та доп. – К.: Освіта України, 2012. – 272с.
6. Мойсеєнко І.П. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства: навч. посібник / І.П. Мойсеєнко, О.М. Марченко. - Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. - 380 с.
7. Облік і техніка зовнішньоекономічної діяльності [навч. посібник] / [В.С. Єрмаченко, С.В. Лабунська, О.Г. Малярєвська та ін.]. – Х.: ВД "ІНЖЕК", 2010. – 480 с.

8. Оніщенко В.В. Банки з державною участю в банківській системі України: автореф. дис ... канд. екон. наук: 08.00.08 / Валентина Василівна Оніщенко. – Суми: Б.в., 2012. – 21 с.

9. Про внесення змін до Закону України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом”: Закон Укра-

їни від 18.05.2010 р. за - 2258-VI [Електронний ресурс] // Законодавство України : [сайт]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2258-17>.

10. Яценко Н.М. Поняття та структура фінансової безпеки / Н.М. Яценко // Економічний простір. – 2008. – В. 13. - С. 170 -174.